

Vad lär sig elever i friluftsliv?

En kvalitativ studie om hur elever i grundskolan
uppfattar vad de lär sig i friluftsliv

Elisabeth Sundström

GYMNASTIK- OCH IDROTTSHÖGSKOLAN
Självständigt arbete grundnivå 166:2012
Idrott och hälsa skolår 7-9 och gymnasieskolan: 2010-2014
Handledare: Kristjan Oddsson
Examinator: Susanne Montin

What do students learn in outdoor life?

A qualitative study of how Elementary school pupils understand what they learn in outdoor life

Elisabeth Sundström

GYMNASTIK- OCH IDROTTSHÖGSKOLAN
Självständigt arbete grundnivå 166:2012
Idrott och hälsa skolår 7-9 och gymnasieskolan: 2010-2014
Handledare: Kristjan Oddsson
Examinator: Susanne Montin

Sammanfattning

Syfte och frågeställningar

Forskning visar att friluftsliv utövas i liten utsträckning mot vad som förespråkas i läroplanen, Lpo94. Det som utövas mest är friluftaktiviteter och det som ses som friluftsliv utövas inte över huvudtaget, vilket kan bero på idrottslärares tolkning av vad som är friluftsliv och vad som är dess innebörd. Syftet med denna undersökning är att ta reda på hur elever i årskurs fem och nio upplever undervisningen i friluftsliv, utgående från en ny läroplan som föreskriver ett större innehåll i momentet friluftsliv.

De frågor jag vill försöka besvara och diskutera är följande:

- Vad lär sig elever i friluftsliv?
- Hur lär de sig?
- Vad undervisas i friluftsliv?

Metod

För att genomföra detta arbete har en kvalitativ forskningsmetod använts där intervjuer har gjorts i så kallade fokusgrupper. Fokusgrupperna har utgjorts av fyra elever från årskurs 5 och fyra elever från årskurs 9. Denna metod har använts för att den kan ge fler svar och synpunkter samtidigt. Intervjuerna har spelats in och sedan transkriberats och tolkats utifrån läroplansteori med transformation och realisering som begrepp. Idrottslärarna som undervisar elever i årskurs 5 och 9 har fått besvara ett antal frågor om friluftsliv, detta för att illustrera vad som undervisas i friluftsliv.

Resultat

Undersökningen visar att det finns skillnader i idrottslärares kunskap och därmed också i deras undervisning, vilket avspeglas i fokusgruppsintervjuerna. En grupp elever upplever att de har goda kunskaper i friluftsliv, medan den andra gruppen känner sig mer begränsad. Det beror på att undervisning i friluftsliv skiljer sig markant i antal lektioner och innehåll.

Slutsats

Studien visar hur läroplanen transformeras och realiseras i undervisning. Idrottslärarna tolkar läroplanen olika, vilket syns i friluftslivsundervisningen. Kan konsekvenserna av detta leda till att en del elever inte får tillräcklig utbildning i friluftsliv? Kan man som idrottslärare bedöma en elev i friluftsliv med endast några få lektioner per läsår?

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning

Sammanfattning	3
Innehållsförteckning	4
1. Inledning	6
1.1 Introduktion	6
1.2 Bakgrund	7
1.2.1 Definitioner av begreppet frilufsliv	7
1.2.2 Friluftslivets historia	7
1.2.3 Friluftsliv i skolan	8
1.3 Forskningsläge	9
1.4 Teoretiska utgångspunkter	11
1.5 Syfte och frågeställning	11
2. Metod	12
2.1 Val av metod	12
2.2 Urval	13
2.3 Genomförande	13
2.4 Databearbetning	15
2.5 Tillförlitlighetsfrågor	15
2.6 Etiska aspekter	16
3. Resultat	16
3.1 Presentation av idrottslärare	16
3.1.1 Lärarnas svar	17
3.2 Resultat av fokusgruppsintervjuer	18
3.2.1 Fokusgruppsintervju årskurs 9	18
3.2.2 Fokusgruppsintervju årskurs 5	19
3.3 Sammanfattning av resultat	21
3.4 Resultatanalys	22
4 Diskussion	23
4.1 Resultatdiskussion	24
4.2 Metoddiskussion	25
Referenslista	28
Bilaga 1	28
Bilaga 2	29
Bilaga 3	30
Bilaga 4	31
Bilaga 5	32
Bilaga 6	33

Bilaga 1. Missivbrev till vårdnadshavare i årskurs 9

Bilaga 2. Missivbrev till vårdnadshavare i årskurs 5

Bilaga 3. Frågeställning till idrottslärare

Bilaga 4. Momentsbeskrivning årskurs 5

Bilaga 5. Intervjufrågor årskurs 5

Bilaga 6. Intervjufrågor årskurs 9

1. Inledning

1.1 Introduktion

Min kontakt med friluftsliv har varit god, mycket tack vare mina friluftsintrasserade föräldrar som på mitten av 70-talet tog familjen med sig från storstaden och flyttade ut på landet. Där blev skogen min lekplats och varje dag ett nytt äventyr med olika saker att upptäckta och utforska. Att anpassa sig till detta var inte svårt med tanke på hur min vardag sett ut innan, en asfalterad bakgård på Söder i Stockholm. De erfarenheter jag har av friluftsliv är det jag har fått lära mig av mina föräldrar och andra vuxna på fritiden.

Det friluftsliv jag utövade under min skoltid var ganska begränsad, vi hade orientering samt en årlig vandring på Sörmlandsleden. Detta trots att skolan i stort sett låg i skogen och hade många möjligheter att utnyttjas som klassrum, vilket få idrottslärare valde att göra. När jag senare i livet utbildade mig till pedagog inom fritidsverksamheten så blev skogen den självklara platsen för mig, där lät jag eleverna få göra de upptäckter jag själv en gång gjort. Studierna till idrottslärare på GIH har gett mig ännu mera ”kött på benen” för att kunna utöva friluftsliv, men också fått mig att inse hur viktigt det är att låta barn tidigt få uppleva och lära sig om naturen. Det bidrar, tror jag, till en ökad förståelse för vår miljö och hur vi ska värna om den.

I mitt letande efter material till denna uppsats, så hittades mest forskning på de olika läroplanernas betydelse för undervisningen i friluftsliv samt om idrottslärares syn på friluftsliv. Därför finner jag det intressant att ta reda på elevers syn på friluftsliv.

Hur ser undervisningen i friluftsliv ut idag? Har den förändrats med åren eller är den lika torftig som på min egen skoltid? Hur ser dagens elever på momentet friluftsliv? Inte ska man väl som elev behöva söka sig utanför skolan för att få en inblick i friluftsliv. Kan den nya läroplanens tillämpning (Lgr11) ändrat på detta?

1.2 Bakgrund

1.2.1 Definitioner av begreppet friluftsliv

Klas Sandell, författare till boken *Friluftslivets pedagogik* (2011), förklarar i kapitlet *Naturliv till friluftsliv* innebörden av ordet friluftsliv med att man försöker hitta platser i naturen som är absolut ”fri”. Med det menas att den fria platsen är ett område, till exempel en sjö, i naturen där den ser ut och är precis så som den en gång har skapats (Sandell, 2011).

Regeringskansliet tillsatte 1999 en arbetsgrupp på Kulturdepartementet som fick i uppdrag att se över hur statens stöd skulle se ut i framtiden och hur det skulle fördelas inom friluftslivet och dess organisationer i Sverige. Friluftsgruppen, som arbetsgruppen kallade sig, gav förslag på hur friluftsliv skulle definieras:

”Friluftsliv är vistelse och fysisk aktivitet utomhus för att uppnå miljöombyte och naturupplevelse utan krav på prestation eller tävling” (Statens stöd till friluftsliv och främjandeorganisationer, 1999:9).

I boken *Idrottsdidaktiska utmaningar, ”Friluftsliv- en begreppsproblematisering”*, (Nilsson, 2007) skiljer författaren på begreppen *friluftsliv* och *naturmiljöaktiviteter*. Friluftsliv står för själva mötet och upplevelsen av att bara vara i naturen, medan naturmiljöaktivitet beskriver olika aktiviteter man kan utöva i naturen, med just aktiviteten som syfte. Exempel på naturmiljöaktiviteter är till exempel jogging och skidåkning.

1.2.2 Friluftslivets historia

De flesta människor som levde i Sverige under större delen av 1800-talet bodde på landet och livnärde sig mest på jord- och skogsbruk, jakt och fiske. Att arbeta och röra sig ute i naturen var en del av dessa människors vardag. När Sverige industrialiserades i slutet av 1800-talet flyttade många människor från landet till städerna för att arbeta inom någon form av industri. I början av 1900-talet bodde det fler människor i städerna än på landsbygden, vilket ledde till att människorna i städerna, så småningom, fick bättre levnadsvillkor med lättare tillgång till mat, hygien och materiell standard (Sandell, 2011). Industrialismens framfart bidrog också till bättre arbetsvillkor för arbetarna som fick en minskad arbetstid och rätt till semester. Fritiden får en allt större plats i stadsbornas liv under 30- och 40-talet, man börjar intressera sig för att resa och ta sig ut i naturen på sin lediga tid.

Friluftsliv inspirerar allt fler och får nu en större betydelse för tidens stadsmänniskor, de får möjligheten att vistas och röra sig fysiskt ute i naturen, vilket anses bidra till god kondition och en förbättrad hälsa, men också stärkande för själen (Sandell, 2011). I och med friluftslivets framväxt ökade också intresset att bilda föreningar och organisationer som främjade friluftsliv.

Några av de organisationer som bildades under 1800-talets slut och 1900-talets början var bland andra Friluftsförbundet, Svenska Scoutförbundet och 4H-rörelsen. De fick alla tre en betydande roll som fostrare för nationens växande ungdom och är som rörelser aktiva än idag (Sandell & Sörling, 2008).

1.2.3 Friluftsliv i skolan

Sundberg och Öhman beskriver i *Hälsa och livskvalitet* (2008), att de förändringarna som sker i samhället under industrialismen påverkar också den största fostraren, skolan. Alla barn ges möjlighet till skolgång i och med att man inför den obligatorisk folkskolan 1842 då också ämnet gymnastik infördes. 1919 gör friluftsliv entré i skolans värld och det sker i samband med införandet av en ny kursplan där simning, skidlöpning, skridsko- och kälkåkning ingår som aktiviteter. Ämnet gymnastik ska syfta till att främja elevernas motoriska utveckling och stimulera till fortsatt fysisk rörelse. Man ändrar även namnet från "Gymnastik" till "Gymnastik med lek och idrott" (Sundberg & Öhman, 2008). Författarna menar att motivet till att bedriva friluftsliv var att stärka elevernas hälsa genom fysiska aktiviteter ute i den friska luften, vilket senare ledde till att folkskolan 1942 införde friluftsdagar på schemat. Det gavs också ut anvisningar hur dessa friluftsdagar skulle se ut och genomföras. Till detta räknades alla former av utomhusaktiviteter, vilket gjorde att man kunde använda dessa dagar även till bollspel. Under 1950-talet sker en förändring i synen på friluftsliv då man skapar en egen gren för friluftsliv som inte längre betraktas som en idrott utomhus, utan ses som en aktivitet där värdet ligger i att vistas ute i naturen, som till exempel lägerliv (Sundberg & Öhman, 2008). Sundberg och Öhman berättar att man såg friluftsliv som något bildande där eleverna skulle lära sig att ta ansvar både för sig själva samt sina kamrater genom gruppsamarbete. De elever som bodde i större samhällen och i städerna fick oftast fler friluftsdagar än de som bodde på småorter och på landet. Det centrala med tanken om friluftsliv var att det skulle finnas en balans mellan det ohälsosamma levernet i städerna och den sunda vistelsen på landet (Sundberg & Öhman, 2008). Under 1960-1970-talen var synen

på friluftsliv först och främst att det var en bra motionsform. Genom detta skulle det uppstå ett intresse som eleverna sedan kunde utöva på fritiden.

Orientering, skridsko- och skidåkning var de aktiviteter som man utövade mest, men man ville också att eleverna skulle få uppleva och se naturens skönhet (Sundberg & Öhman, 2008). Den stora förändringen sker i och med att Lgr 80 införs och man byter ämnesnamn från ”Gymnastik med lek och idrott” till bara ”Idrott”, vilket Lundvall beskriver i *Skolans Friluftsverksamhet i ett historiskt perspektiv* från 2011. Friluftsliv får tillsammans med orientering ett eget innehåll som ett moment i kursplanen, där det beskrivs vad eleverna ska lära sig:

”Under vistelse i naturen ska eleverna skaffa sig kunskap om friluftsliv, få förståelse för den ekologiska balansen samt lära sig ta ansvar för naturen och utnyttja den rätt för rekreation och friluftsliv” (Lundvall, 2011:26).

När sedan Lpo94 införs går man över till en målstyrd skola, vilket innebär att kursplanens innehåll inte tydliggör vilka kunskaper eleverna ska få utan vilka mål de ska sträva mot. Detta bidrar till stor tolkningsfrihet för läraren. I tidigare läroplaner har det föreskrivits hur många antal friluftsdagar som ska genomföras varje läsår, vilket har varierat under åren i de olika läroplanerna med allt från 10-12 dagar och sedan minskat till 4-8 dagar. Från och med att Lpo94 introduceras finns inte längre några föreskrifter om friluftsdagar över huvudtaget. Ämnet byter åter igen namn och heter från och med nu ”Idrott och hälsa”, där hälsa får en egen betydelse och undervisningen i friluftsliv utgörs av en mer miljöpedagogiskt inriktning där frågor om natur och miljö blir viktiga. Begreppet hållbar utveckling introduceras (Lundvall, 2011).

2011 är det åter dags för en ny läroplan Lgr11, där ämnessinnehållet blir ännu mer tydligt genom en syftesbeskrivning av undervisningen samt ett centralt innehåll där de olika momenten beskrivs. Friluftsliv har fått ett eget stycke i läroplanen, *friluftsliv och utevistelse*, där det beskrivs vad som ska undervisas och vad eleverna ska kunna (Lundvall, 2011).

1.3 Forskningsläge

Erik Backman har skrivit rapporten *Friluftsliv i grundskolan* (2004), en undersökning som beskriver lärare och elevers (år 6 och 9) uppfattning om vad som undervisas i friluftsliv utifrån läroplanen, Lpo94. Den gemensamma uppfattningen bland eleverna är att de mest haft aktiviteter som orientering, skridskor och isspel när de utövat friluftsliv. Den största skillnaden mellan år 6 och 9 är att niondeklassarna har prövat på mer slalomåkning och att

sjätteklassarna har haft mer friluftsteknik, vilket till exempel kan vara hur man bygger en eldstad eller lagar mat ute.

Backman anser att det är mer idrottsliga aktiviteter som inryms i undervisningen och att momentet därför bör kallas friluftaktiviteter istället för friluftsliv. Syftet med friluftsliv, menar Backman, är själva upplevelsen av att vistas i naturen, vilket inte verkar så vanligt förekommande, enligt studien. Detta uppfattar Backman som lite märkligt, eftersom friluftsliv lyfts fram som ett strävans mål i läroplanen (Backman, 2004).

Samma undersökningen visar också att idrottslärarna i år 6 och 9 inte skiljer sig så mycket från varandra när det gäller att planera för undervisningstiden i momentet friluftsliv.

Endast 9 % av idrottsundervisningen utgörs av friluftsliv och orientering. 2/3 av idrottslärarna anser att deras elever saknar tillräckliga kunskaper i friluftsliv.

Författaren tror att orsakerna till den bristfälliga undervisningen kan bero på skolans möjligheter till att bedriva friluftsliv, idrottslärarens utbildning och intresse för momentet, samt idrottslärarens tolkning av läroplanen (Backman, 2004).

En rikstäckande studie av ämnet idrott och hälsa, *Bäst och pest!* som utfördes av Karin Redelius 2004, visar elevers uppfattning om vilka aktiviteter som är mer eller mindre populära i ämnet idrott och hälsa. Studien som gjorts på 347 flickor och 330 pojkar i år nio visar också hur ofta olika aktiviteter förekommer i undervisningen samt om det skiljer sig mellan flickor och pojkar. Eleverna fick genom enkätfrågor svara på vilka aktiviteter de fick utöva mest på idrotten, det fanns 27 olika aktiviteter att välja på. Eleverna svarade att bollspel, bollekar, lekar och racketspel förekom mest på idrottstimmen. Bollspel och racketspel var de aktiviteter som både flickor och pojkar uppskattar mest. De aktiviteter som ansåg utövas minst var bland annat dans, aerobics och motionsgymnastik, simning, orientering och skridskoåkning. Den aktivitet flickorna uppskattade minst var orientering, medan dans var den aktivitet pojkarna uppskattade minst. Aktiviteter som lyfts fram av kursplanen i Lpo 94 förekommer väldigt lite eller inte alls enligt elevernas svar. I den kategorin ingår friluftsliv (Redelius, 2004).

En studie som gjorts av Eva Kraepelin- Strid och Johnny Nilsson visar vilka erfarenheter studenter har av friluftsliv innan de började studera på GIH. 92 studenter som påbörjade sina utbildningar på GIH 2007 var med i undersökningen. De fick svara på frågor om ålder, kön, skolbakgrund och utbildningsort. De fick även frågor på vilka erfarenheter de har av naturmiljöaktivitet och friluftsliv på fritiden och i skolan. 70 % av de manliga och kvinnliga

studenterna hade en liten erfarenhet av naturmiljöaktivitet som innebär att man utför aktiviteter i naturen där själva aktiviteten är det viktiga (Kraepelin- Strid & Nilsson, 2009). De studenter som kom från landsbygden hade inte större erfarenhet av naturmiljöaktiviteter och friluftsliv än de studenter som kommer från städerna. Den aktivitet som förekommit mest bland de tillfrågade studenterna är naturmiljöaktiviteter. Det som förekom minst hos de tillfrågade studenterna var friluftsliv. Friluftsliv har, till skillnad från naturmiljöaktiviteter, fokus på själva vistelsen i naturen.

Det framkommer också i studien hur viktigt det är att man som idrottslärare är medveten om skillnaden mellan naturmiljöaktivitet och friluftsliv, detta för att friluftsliv inte ska riskera att missuppfattas och förväxlas med naturmiljöaktivitet (Kraepelin- Strid & Nilsson, 2009).

1.4 Teoretiska utgångspunkter

En viktig utgångspunkt för mitt arbete är läroplansteori, vilket Göran Linde, professor i pedagogik, beskriver i boken, *Det ska ni veta!* (2006). Linde menar att skolan är den plats där undervisning bedrivs i organiserade former, vilket gör att det skapas behov av att utse och ordna vad som är kunskap samt hur dess värde ska förmedlas. Linde pratar också om en formulerad läroplan och med det menar han att det finns regler inom skolans värld som talar om vilka ämnen som ska läras, hur mycket tid varje ämne ska tillägnas, vilka mål som ska uppnås samt vilken innebörd läroämnena ska ha. Det som sedan förmedlas är inte alltid det som sägs i läroplanen utan det som tolkas av de undervisande lärarna som både drar ifrån och lägger till i sin tolkning, vilket beror på lärarens eget syfte och hennes/hans skicklighet. Vilket stoffurval som ska väljas för undervisningen avgörs bland annat genom de olika begreppen som Linde kallar transformering och realisering. Begreppet *transformering* beskriver lärarens tolkning av sitt ämne utifrån läroplanen. Läraren formar sin undervisning utifrån vad hon/han vill, behärskar och vad som förväntas av omgivningen. Begreppet *realisering* skildrar hur gestaltandet av lärarens planering och ledande ser ut i lektionshållandet samt elevernas aktivitet under lektionerna. Det centrala är den kommunikation och aktivitet som sker mellan elever och läraren. Dessa två begrepp kommer att användas som hjälp för att göra en analys av resultatet (Linde, 2006).

1.5 Syfte och frågeställning

Forskning visar att friluftsliv utövas i liten utsträckning mot vad som förespråkas i läroplanen, Lpo94. Det som utövas mest är friluftaktiviteter och det som ses som friluftsliv utövas inte

över huvudtaget, vilket kan bero på idrottslärarens tolkning av vad som är friluftsliv och vad som är dess innebörd. Syftet med denna undersökning är att ta reda på hur elever i årskurs fem och nio upplever undervisningen i friluftsliv, utgående från en ny läroplan som föreskriver ett större innehåll i momentet friluftsliv.

De frågor jag vill försöka besvara och diskutera är följande:

- Vad lär sig elever i friluftsliv?
- Hur lär de sig?
- Vad undervisas i friluftsliv?

2. Metod

2.1 Val av metod

För att genomföra detta arbete så har en kvalitativ forskningsmetod använts, en så kallade fokusgruppsintervju. Kvale & Brinkmann (2009) förklarar att fokusgruppsintervjuer vanligen görs i grupper om sex till tio personer, där intervjuaren fungerar som en samtalsledare. Det som står i fokus är själva gruppen, där samtalsledarens roll är att samla in den information som behövs genom gruppens diskussioner. Det är viktigt att samtalsledaren åstadkommer en trygg plattform för fokusgruppen så att de vågar uttrycka sig personligt och tillåts få ha egna åsikter om de frågor som debatteras. Fokusgruppsintervju är en väl fungerande metod som genom gruppens dynamik och känslomässiga engagemang får fram mer impulsiva tänkesätt än den individuella intervjuen (Kvale & Brinkmann, 2009).

Författarna beskriver också att det kan vara lättare att, med gruppen som stöd, ta upp och diskutera saker som är lite mer tabubelagda, vilket är svårare att ge uttryck för som enskild individ. Målet för fokusgruppintervjun är inte att hitta gemensamma lösningar på det som debatterats utan var och ens uppfattning bidrar till viktigt material för samtalsledaren.

Jag valde denna metod för datainsamling på grund av tidsbrist men också för att kunna nå fler informanter samtidigt. Då kunde jag få ta del av mer djupare svar och synpunkter än om frågorna ställts i enkätform.

Tanken med fokusgrupp var att om informanterna kände trygghet att vara i grupp, så skulle de våga svara mer spontant än om de intervjuats en och en. Intervjuerna har gjorts med två fokusgrupper med fyra personer i varje och informanterna är elever från den grundskola där jag gör min VFU. För att alla skulle få komma till tals, orka lyssna på varandra samt kunna

föra ett resonemang har färre personer valts ut i fokusgruppen än vad som tidigare nämnts. Eftersom intervjuerna vänder sig till barn och ungdomar så har frågorna anpassats, vilket Kvale & Brinkmann (2009) redogör för vid intervjuer med barn. Det handlar om att göra frågorna enkla och inte för långa samt att de ställs en i taget så att barnen hinner med att svara.

Det man måste ha i åtanke när man använder sig av denna form av intervjuer med barn är de problem som kan dyka upp. Några exempel på problem kan vara att alla pratar i munnen på varandra, att alla inte får lika stort talutrymme eller att de inte pratar alls. För att minimera dessa problem så gjordes två pilotintervjuer som ledde till att några av frågorna fick formuleras om. Som intervjuare fick jag samtidigt träna på att ha fokus på vad som sägs och vem som står på tur att få komma till tals. Det är inte alltid så lätt att fördela talutrymmet på ett rättvist sätt när informanterna väl kommit igång att prata. Risken är stor att viktig information uteblir om man som samtalsledare går in och avbryter bara för att alla ska få lika stort talutrymme.

Eftersom min strävan är att ta reda på vad elever lär sig i friluftsliv, ur ett elevperspektiv, så är det också nödvändigt att ta reda på hur undervisningen i friluftsliv ser ut. Detta för att få en förståelse hur elever resonerar kring friluftsliv jämfört med vad som undervisas. Därför blev det även nödvändigt att ta reda på hur idrottslärarna undervisar. Idrottslärarna har fått besvara ett frågeformulär om friluftsliv. Samtal och diskussioner har även förts om friluftsliv under mina VFU-perioder, då jag fått möjlighet att följa alla tre idrottslärare i deras undervisning. Det är tre kvinnliga idrottslärare anställda på skolan, där en arbetar med årskurs 1-5 och de andra två arbetar med årskurs 6-9.

2.2 Urval

De fokusgrupper som har intervjuats bestod av fyra personer per grupp, två flickor och två pojkar. De årskurser som blev utvalda var fem och nio som fick utgöra populationen i min studie. Grundskolan med 660 elever ligger i ett samhälle där det är nära till skog och rekreationsområden.

Det finns tre skäl till varför dessa årskurser valdes: Ett är att eleverna har en och samma idrottslärare under årskurserna 1-5.

De byter sedan till en ny idrottslärare när det går i årskurs 6-9. Det andra skälet är att få veta hur årskurs nio ser på sin friluftsutbildning eftersom de snart går ur grundskolan. Det tredje skälet är att ta reda på om undervisningen skiljer sig mellan dessa olika stadier och hur det i så fall ser ut och om det får konsekvenser för vad eleverna upplever att de har lärt sig.

2.3 Genomförande

Eftersom jag var intresserad av att göra intervjuer med elever så blev det självklara valet av skola, min VFU-skola.

Där har jag lärt känna många av eleverna, vilket jag tror gjorde att de ville ställa upp på intervju. VFU-handledaren kontaktades för en förfrågan om en fokusgruppsintervju fick göras på någon av hennes niondeklassare. Eftersom det var i slutet på terminen och alla var mycket upptagna med egna arbeten och studiebesök så blev det svårt att hitta tid, jag fick nöja mig med att göra en kortare pilotintervju. Den andra idrottsläraren på högstadiet hade däremot möjlighet och att låta mig intervju en av hennes niondeklasser. Jag kontaktade den klassens mentor och fick komma till en lektion och informera om vad jag skulle göra. Jag hade i förväg, helt slumpmässigt, valt ut elever från klasslistan. Två flickor och två pojkar samt lika många reserver, sammanlagt åtta elever. Vid informationen frågade jag dem som hade valts ut om det ville vara med på en intervju, vilket alla ville, även reserverna.

De som var reserver fick förklarat för sig att de skulle vara beredda på att hoppa in om någon av de ordinarie skulle bli sjuka eller om de inte fick delta i undersökningen för sina vårdnadshavare. Därefter delades missivbrev (Se bilaga 1) ut till alla och intervjuen hölls veckan efter.

När det blev dags för fokusgruppsintervju med årskurs fem så kontaktades den undervisande idrottsläraren som var behjälplig med att informerade båda klasserna om vad som skulle göras. Den ena klassen skulle få ingå i pilotintervjun. Förövrigt så tillämpades samma tillvägagångssätt som för årskurs nio (Bilaga 2- missivbrev årskurs 5).

Jag hade funderat på vilka frågor jag ville ställa i intervjun men var inte riktigt klar över hur de skulle formuleras, eftersom jag ville ha utrymme för följdfrågor. Med hjälp av en litteraturgenomgång så fann jag stöd för formulering av frågor i Kvale & Brinkmanns bok *Den kvalitativa forskningsintervjun*, (2009). De frågeställningar som jag presenterade för de två årskurserna skiljer sig lite i formuleringen och antal, detta beror på respondenternas olika åldrar och mognad. Intervjuerna beräknades ta cirka 30 minuter och inleddes med lite småprat innan själva intervjun startade.

Detta för att gruppen skulle känna sig trygga men också för att få igång det goda samtalet. När årskurs nio intervjuades, tog intervjun knappt 20 minuter medan intervjun med årskurs fem tog 45 minuter.

Vid fokusgruppsintervjuerna med årskurs nio så satt vi i deras egna grupprum för att trygghet skulle infinna sig. Där kunde vi prata ostört och väl isolerade från övrig skolverksamhet. Vid

intervjuerna med årskurs fem så satt vi i deras idrottslärares arbetsrum, ett utrymme som eleverna ofta vistas i och där kunde vi också prata ostört. Under intervjuerna användes både en mobil och en diktafon för att spela in samtalen, detta för att säkerställa möjligheten att minnas och gå tillbaka till intervjuerna.

Vid en av pilotintervjuerna kom inte all inspelning med när bara en mobil användes. Jag gjorde den erfarenheten att det dessutom var lättare att spela fram och tillbaka på diktafonen, vilket underlättade vid transkriberingen.

Frågorna om friluftsliv – se bilaga 3 - mejlades till de tre idrottslärarna, varav två besvarade frågeställningarna medan den tredje inte svarade alls. De två som besvarade frågorna var idrottsläraren som arbetar med årskurs 1-5 och den ene idrottsläraren som arbetar med 6-9 (Bilaga 3).

2.4 Databearbetning

Efter varje intervju så lyssnade jag igenom materialet först innan transkribering, bara för att säkerställa att intervjuen hade lyckats. Intervjuerna transkriberades bokstavligen och sammanställdes samma dag som de hölls, medan alla intryck och upplevelser fortfarande var färska i minnet. Frågorna idrottslärarna fick sammanställdes och jämfördes med de båda fokusgruppsintervjuernas resultat. Sedan tolkades och analyserades alla resultaten med den forskning som finns på området samt det teoretiska perspektiv som jag valt att utgå ifrån.

2.5 Tillförlitlighetsfrågor

Reliabilitet

Kvale & Brinkmann (2009), förklarar att reliabilitet visar hur tillförlitligt ett forskningsresultat är. Reliabilitet innebär alltså att studiens resultat skulle bli detsamma om den upprepades av någon annan. Fokusgrupperna intervjuades bara en gång, och jag har återgett i stort sett vad varje informant har sagt samt tänkt på att inte ställa ledande frågor. Under intervjuerna har jag haft fokus på det spontana svar eleverna uttryckt. Om jag eller någon annan skulle repeterat intervjuerna, så skulle svaren nog bli annorlunda. Detta innebär att denna studie har en låg reliabilitet, för att den inte kan upprepas och få samma resultat igen (Kvale & Brinkmann, 2009).

Validitet

Enligt Kvale & Brinkmann (2009), beskriver validitet ett forskningsresultats giltighet eller sanning. Validitetsbegreppet svarar på om det man undersöker verkligen undersöker det man säger sig undersöka. Min forskningsmetod med intervju i fokusgrupp samt frågorna till idrottslärarna har gett mig svar på de frågor som ställts, vilket gör att jag bedömer att min undersökning har en hög validitet.

2.6 Etiska aspekter

I studien har jag följt de forskningsetiska principer som krävs, vilket jag också informerade både elever och deras vårdnadshavare om, i det missivbrev som skickades hem. De forskningsetiska principerna, formulerade av Vetenskapsrådet 1990 har fyra huvudkrav, vilka är informations-, samtyckes-, konfidentialitets- och nyttjandekravet. När en studie ska utföras så måste undersökningsslagarna informeras om vad deras uppgift är i projektet. Dessutom måste forskaren ha ett samtycke från deltagarna. Är deltagarna minderåriga så måste även vårdnadshavarna ge sitt samtycke. De uppgifter som sedan samlas in i undersökningen är anonyma för att inte avslöja dess källor. Forskaren har tystnadsplikt och de uppgifter som samlas in behandlas endast av forskaren i dennes studie.

Informationen gavs om att det var frivilligt att delta och att vårdnadshavarens samtycke behövdes, detta för att eleverna var underåriga. Jag informerade också om att all data bara kommer att behandlas av mig och att alla i studien är anonyma för att skydda deras identiteter. Jag påpekade även att jag har tystnadsplikt. Jag frågade innan intervjuerna om jag fick spela in samtalen, vilket alla samtyckte till. Jag förklarade att inspelningen skulle vara till hjälp för mig att minnas vad som sagts, och att det inspelade materialet skulle raderas när den sammanställda studien var färdig.

3. Resultat

I resultatdelen kommer jag även att presentera idrottslärares svar, detta för att kunna jämföra vad eleverna har svarat i sina fokusintervjuer om vad som lärs ut.

De två fokusgruppsintervjuernas resultat har jag valt att presenteras var och en för sig, vilket gör dem mer lättillgängliga och ger en tydligare bild av vad de olika årskurserna har svarat.

3.1 Presentation av idrottslärare

Idrottslärare, årskurs 1-5 (IDL: J), kvinna 25 år, har utbildat sig på Stockholms Universitet och GIH, under åren 2006-2010. Hon är även lärare i svenska och matematik. IDL: J har efter

studierna vikarierat på en annan grundskola, på högstadiet, under ett år innan hon fick denna tjänst. Hon är nu inne på sitt andra arbetsår på denna skola.

Idrottslärare, årskurs 6-9 (IDL: C), kvinna 44 år, har utbildat sig på GIH under åren 1992-1995. IDL: C har arbetat på denna grundskola, på högstadiet, sedan hon avslutat sina studier på GIH 1995.

3.1.1 Lärarnas svar

Här redogör jag för idrottslärarnas resultat var och en för sig och utifrån frågorna, vilket gör att det blir lättare att överblicka studien.

På frågan om hur ofta friluftsliv undervisas på idrotten svarade IDL: J att eleverna har två idrottspass i veckan och att hon har fyra veckor friluftsliv under hösten, två veckor på vintern och två veckor på våren. Hon förklarar att i friluftsliv ingår också utevistelse. IDL: J berättar att lektionerna i friluftsliv kan se ut på olika sätt. Det som undervisas är:

- allemansrätten
- lekar/övningar i allemansrätt
- första hjälpen och nödsituationer
- eleverna får bygga eldstäder och vindskydd
- koka te och laga mat på stormkök
- leker olika skogslekar med naturen i fokus
- samla saker från naturen
- orientera i natur och skogsmiljö.

På frågan om vilka möjligheter de har att bedriva friluftsliv som skola, så tycker IDL: J att det finns goda möjligheter och att det finns en liten skog precis utanför idrottshallen och att det finns tillgång till stora fina skogar i närheten av skolan där vi kan bedriva friluftslivslektioner och friluftsdagar.

IDL: C svarar att hon har undervisning i friluftsliv, ungefär tre lektioner per läsår, och de aktiviteter som undervisas är följande:

Årskurs 6: joggar/ springer en tipspromenad i skogen med allemansrättsfrågor som man sedan går igenom tillsammans.

Årskurs 7: joggar ut till ett skogsparti med uppmärkt plats och karta, där allemansrättsfrågorna repeteras från förra läsåret. Eleverna arbetar två och två med att leta upp saker i naturen utifrån ett papper med alfabetet på. En sak på A, en sak på B och så vidare. Detta redovisas sedan i grupp och eleverna joggar tillbaka till skolan.

Årskurs 8: lagar mat på spritkök, och de går igenom hur man använder ett spritkök. De får sedan gruppvis koka vatten och dricka en soppa eller någon annan dryck.

Årskurs 9: planerar och genomför en friluftsdag med olika stationer som att tälta och elda, orientering, skogslekar, tipspromenad med natur och allemansrättsfrågor. Planerar och genomför en friluftsdag med vandring på Sörmlandsleden.

IDL: C anser att skolan har en viss möjlighet till att bedriva friluftsliv men tycker att det inte finns någon tillgång till skog i närheten av skolan.

Det finns ett litet skogsparti utanför skolan men det känns begränsat, säger hon. Sedan har vi så korta idrottslektioner, på bara 50 minuter om man vill vara på en annan plats. Det kan begränsa mycket, anser hon.

3.2 Resultat av fokusgruppsintervjuer

3.2.1 Fokusgruppsintervju årskurs 9

Frågeställning

- Vad lär sig elever i friluftsliv?
- Hur lär de sig?
- Vad undervisas i friluftsliv?

Eleverna i årskurs 9 namnges på följande sätt:

Pojke 1 = 9P1, pojke 2 = 9P2, flicka 1 = 9F1 och flicka 2 = 9F2

Att vara ute i naturen, vandra, springa, orientera och skjuta pilbåge, det är friluftsliv, tycker de fyra eleverna i årskurs 9 när jag ställer min inledande fråga. Eleverna i fokusgruppen kommer från tre olika låg- och mellanstadieskolor i kommunen.

När vi vidare diskuterar om de själva utövar någon form av friluftsliv på fritiden så visar det sig att tre av dem ibland rör sig i naturen genom att gå, löpträna eller rida. Den fjärde är inte ute över huvudtaget i naturen för han (9P1) besväras av alla insekter som finns där.

När jag frågar efter deras uppfattning om hur ofta de har friluftsliv på idrottslektionerna, säger den ena pojken (9P1) att de har 2-3 gånger per läsår medan de andra inte har någon direkt uppfattning om antalet lektioner. De är alla överens om att det som utövas mest är orientering. De två pojkarna tycker att de har haft lite friluftsliv under högstadietiden och att de hade mer friluftsliv på låg- och mellanstadiet. Den ena flickan (9F1) tycker att hon har mer friluftsliv nu, än på låg- och mellanstadiet. Den andra flickan (9F2) tycker att friluftslivsundervisningen har ökat för var år som hon gått i skolan.

På frågan om vad som är roligt och tråkigt med friluftsliv så svarar tre av eleverna att de tycker friluftsliv är roligt när man får vara ute och vandra på Sörmlandsleden. Det brukar de göra på friluftsdagar och 9P2 tycker det är roligt att få åka pulka på vinterfriluftsdagar. Annars tycker de båda pojkarna att friluftsliv är tråkigt på grund av alla insekter som finns i naturen, som hela tiden surrar och flyger runt kroppen, medan 9F1 tycker att orientering är tråkigast. De tycker alla att de har lärt sig allemansrätten, där står det var man får vistas eller vilka blommor och växter man får plocka.

På frågan om vad som är det bästa de har lärt sig i friluftsliv, under dessa nio år i skolan, svarar 9P1 och 9F1 allemansrätten. 9F2 tycker orientering är det bästa, medan 9P2 tycker att om man tappar bort sig i skogen, kan man lätt hitta hem utan karta och kompass.

Tre av eleverna tycker att den viktigaste kunskapen i friluftsliv är att kunna allemansrätten. Den kunskapen är viktig att kunna för att inte skada skogen, säger 9P2.

3.2.2 Fokusgruppsintervju årskurs 5

Frågeställning

- Vad lär sig elever i friluftsliv?
- Hur lär de sig?
- Vad undervisas i friluftsliv?

Eleverna i årskurs fem namnges på följande sätt:

Pojke 1 = 5P1, pojke 2 = 5P2, flicka 1 = 5F1 och flicka 2 = 5F2.

Fokusgruppsintervju med årskurs fem inleddes med frågan om vad som är friluftsliv. På detta svarade 5P1 att det var att campa med husvagn och grilla. 5P2 tyckte att campa med tält och sitta runt en lägereld var friluftsliv. Han tyckte att friluftsliv också var att åka skidor, snowboard och skoter. 5F1 upplever att rida i skogen är friluftsliv för man kan se sig om i

naturen och det knastrar så härligt under hästens hovar när man rider i skogen. 5F2 svarar att fiska är friluftsliv.

Tre av eleverna svara att de utövar friluftsliv på fritiden och då mest tillsammans med familjen men ibland även med kamrater. 5P2 säger att han åker snowboard vintertid, medan han springer eller cyklar i skogen under de andra årstiderna. 5F1 rider med kompisar och familjen året om och 5F2 fiskar ofta med familjen.

När eleverna får frågan om hur ofta de har friluftsliv på idrottslektionerna svarar alla i kör, ofta. Jag ber dem utveckla vad de menar med ofta. 5P1 förklarar att de har friluftsliv flera gånger per termin men kan inte precisera antalet. De två flickorna håller med och säger att de har friluftsliv många gånger varje termin. 5P2 säger att de är utomhus på idrotten från och med att skolan börjar på höstterminen och ända fram till höstlovet.

Det eleverna upplever som roligt i friluftsliv är att de tycker att de får pröva på och lära sig en massa saker. 5P1 berättar att de får bygga eldstad och lära sig hur man sätter upp tält. 5P2 säger att sätta upp vindskydd är roligast, medan de båda flickorna tycker att det är svårt att bygga vindskydd när det blåser, men det ändå roligt när man lyckas. De fortsätter berätta att det de tycker är tråkigt med friluftsliv är att det alltid är någon i klassen som ska "fjanta" sig när idrottsläraren går igenom vad de ska göra på friluftslektionen.

Pojkarna tycker att det mesta är roligt, men 5P1 tycker att det finns för många regler, som till exempel, att man inte får bryta grenar på träden när man är i skogen.

5P1 berättar att de får göra en massa olika saker när de har friluftsliv på idrotten. Bygga vindskydd, lära sig hur man använder ett stormkök och att de en gång fick lukta på innehållet i olika burkar som idrottsläraren hade ställt upp på en rad. De skulle sedan gissa vad som var där i, innehållet i burkarna var något som kom från naturen. 5P2 säger att idrottsläraren oftast samlar alla i en ring när hon ska gå igenom vad de ska göra på lektionen. Hon berättar då och visar hur man bygger en eldstad och sedan får vi göra det själva. 5P2 beskriver sedan kort hur en eldstad byggs upp.

5F1 berättar hur en blindbana fungerar, att en person har en bindel för ögonen och leds runt i skogen av en kamrat som låter den blinde få känna på olika träd och buskar.

När sen bindeln tas bort ska personen kunna peka ut vilka träd eller buskar den känt på. Ibland får vi göra en blindbana där vi leder runt varandra i skogen och ska gissa vart vi är, sedan får vi ta av bindeln och titta om det stämmer.

Vi har också lärt oss laga mat på stormkök, stekt falukorv och kokat makaroner. Det var jättegott och vi åt massor, vi orkade inte äta lunchen sedan i matsalen så vi slapp det för vår klasslärare. Vår idrottslärare ger oss ibland lappar där det står vad vi ska göra säger 5F2, och om vi inte förstår så förklarar hon alltid vad vi ska göra men hon vill att vi ska pröva själva

först. Vi brukar bli indelade i grupper när vi ska arbeta med friluftsliv, vi brukar vara fyra till fem stycken i varje grupp. Det är då vi lär oss om stormkök och hur man kokar te. Vi har också fått gått en slinga i skogen där vi ska titta noga efter saker som inte hör hemma i naturen. Det kan vara både stora och små saker som till exempel gem och hopprep. Vi får göra olika slags orienteringar som kändisorientering där alla våra lärare på skolan var på bilderna/kontrollerna som vi skulle leta upp.

Eleverna tycker att det är viktigt att lära sig om friluftsliv, och det för att man ska kunna klara sig själv i framtiden, säger 5P1. Flickorna berättar om allemansrätten och dess grundtanke; *inte röra inte förstöra*. Det är bra om man kan allemansrätten, säger 5F2, för då vet man att man inte ska kasta sopor i naturen eller lägga dem bredvid en soptunna som är full. Då kan fåglarna få i sig något farligt, vilket inte är bra. 5P2 som gillar att vara ute i skogen, säger att när man ska bygga en eldstad är det jätteviktigt att man lägger stenar i botten så att inte rötterna blir förstörda. Han fortsätter med att förklara hur man ska bete sig i skogen och att man inte får förstöra andras skog och mark, utan acceptera att någon äger den.

När intervjun avslutningsvis summeras så säger eleverna att det bästa de har lärt sig i friluftsliv är att laga mat på stormkök och att de ska önska sig sådana i julklapp.

När intervjun är klar så säger 5P1 att han vill berätta en sak, vilket han givetvis får.

”Jag har märkt en sak. Vi har haft många olika idrottslärare, och jag har märkt att de gillar olika saker i idrotten. Det de har gillat mest har vi också fått göra mest. IDL: J gillar friluftsliv så därför får vi göra mycket friluftsliv”.

3.3 Sammanfattning av resultatet

Idrottslärarna

IDL: J undervisar sammanlagt 18 idrottspass i friluftsliv per läsår och hon har en varierad planering av aktiviteter i sin undervisning.

Hon tycker att skolan har bra möjligheter till att bedriva friluftsliv, vilket hon gör i den skog och natur som ligger i anslutning till skolan.

IDL: J är insatt i läroplanens centrala innehåll där hon även nämner utevistelse som en del i friluftslivundervisningen.

IDL: C undervisar endast tre idrottspass i friluftsliv per läsår, då eleverna får prova olika saker beroende på vilken årskurs de går i. IDL: C upplever att skolan har bra möjligheter att kunna bedriva friluftsliv men att det inte finns någon skog att tillgå i närheten av skolan. Hennes

elever har så korta pass i idrotten och det gör också att undervisningen i friluftsliv blir begränsad. Hennes fokusering ligger mer på friluftsdagar än på friluftsläktioner, vilket märks genom de få pass som bedrivs i friluftsliv per läsår.

Fokusgruppsintervju årskurs 9

Eleverna i årskurs nio uppfattar begreppet friluftsliv som olika aktiviteter man gör ute i naturen och inte som friluftsliv beskrivs, nämligen att fokus är att vistas i naturen (Jfr Backman, 2004). Det som de ser som friluftsliv är de aktiviteter som kan utövas i naturen. Själva utövar de lite friluftsliv på fritiden men det som utövas är att man går i naturen, löpträningar och rider. Den uppfattning de har om hur ofta de har friluftsliv i skolan är två till tre gånger per läsår. Det som bedrivs mest är orientering men de beskriver också att de på friluftsdagar får gå Sörmlandsleden, orienterar och åka pulka. Det de tycker att de har lärt sig under de nio åren i grundskolan är allemansrättens innebörd och hur man orienterar i skogen.

Fokusgruppsintervju årskurs 5

Femteklassarna tycker att begreppet friluftsliv innehåller en massa saker, exempel är ridning, camping, snowboardåkning och fiska. De utövar friluftsliv även på fritiden med både familjen och sina kamrater. Årskurs fem upplever att de har friluftsliv väldigt ofta och beskriver en hel del aktiviteter som exempel på vad de får göra. De beskriver också vad de har lärt sig. Några exempel är att bygga vindskydd och eldstad, laga mat i stormkök, pröva på att gå blindbana och hitta saker som inte hör till naturen.

3.4 Resultatanalys

Den tolkning jag gör från de resultat som kommit in från idrottslärarna är att det finns skillnader i hur de tolkar läroplanen och dess innehåll.

Jag uppfattar att IDL: J uppfattas ha en tydlig bild av hur friluftsliv ska bedrivs genom hennes sätt att tolka och beskriva läroplanen. Hon tolkar läroplanen utifrån syftet, det centrala innehållet samt kunskapskraven, vilket man kan se i hennes momentsbeskrivningar (Se bilaga 4). Detta märks också vid intervjun av hennes elever som tydligt kan beskriva vad de gör på lektionerna i friluftsliv.

Det intryck jag får av IDL: C är att hon tycker att det finns vissa svårigheter att bedriva friluftsliv på grund av att skogen ligger för långt bort från skolan samt att idrottslektionerna

bara är på 50 minuter. IDL: C arbetar också utifrån läroplanens innehåll men beskriver inte innehållet så tydligt och har inte friluftsliv så ofta, vilket även märks i elevintervjuen. Den största delen i friluftsupervisningen ligger på friluftsdagar där moment som orientering, vandring och tältning ingår. Detta framkommer av både elever och undervisande idrottslärare. Om man tolkar dessa resultat utifrån Lindes läroplansteorier (Linde, 2006) så kan man se de olika sätt idrottslärarna transformerar läroplanen och hur det realiserar i undervisningen.

4. Diskussion

När jag gick i skolan under 1970 och 1980-talet så var friluftsliv ett moment som sällan utövades fastän jag bodde större delen på landet. Jag har alltid trott att de som bor på landsbygden utövar mer friluftsliv än de som bor i städer, och detta för att naturen ligger så nära. Jag hade turligt nog friluftsintrösserade föräldrar som lärde mig och mina syskon hur man skulle vistas och bete sig i skog och mark. Under senare år var det andra vuxna som tog över min friluftsupbildning genom Friluftsförbundet. Jag har tyvärr aldrig upplevt att jag lärt mig något om friluftsliv i skolan, vilket är beklagligt eftersom det där finns stora möjligheter att integrera olika ämnesområden.

Under min verksamhetsförlagda utbildning har jag fått en inblick i undervisningen i friluftsliv genom de idrottslärare som arbetar på min VFU-skola. Det jag upptäckte då var att undervisningen i friluftsliv såg olika ut beroende på vem det var som undervisade.

Det jag kunde se var att idrottslärarna inte samarbetade med planeringen i friluftsliv, vilket gjorde att det var svårt att se vad eleverna lärde sig i de olika årskurserna.

Dessutom hade eleverna olika idrottslärare i låg- och mellanstadiet, och i högstadiet. Detta väckte ett intresse hos mig att ta reda på hur det verkligen ser ut. Eftersom det införts en ny läroplan där friluftsliv har fått ett större fokus blev det ännu mer intressant att undersöka.

Jag valde att intervjua elever i årskurs fem och nio, därför att eleverna i årskurs nio har gått längst i skolan och kan summera hur deras friluftsupbildning har sett ut under åren de gått i skolan.

Jag valde årskurs fem för att de slutar mellanstadiet och går över till högstadiet samt att de också byter idrottslärare. Jag valde att intervjua eleverna i så kallade fokusgrupper där lika många flickor som pojkar deltog, sammanlagt fyra elever per grupp.

Att intervjua i fokusgrupp gjorde att jag fick mycket information på en gång, vilket jag upplevde som positivt. Under samtalen kom många kloka tankar ifrån eleverna, där de resonerade både med mig samt sina kamrater om tankar kring friluftsliv.

Vid intervjuerna ville jag också bilda mig en uppfattning om vad eleverna visste rent allmänt om friluftsliv. Därför fick de besvara frågor om hur de uppfattar begreppet friluftsliv och om de utövar friluftsliv på fritiden. Där kunde man tydligt se att årskurs fem hade mer kunskap om friluftsliv än årskurs nio. Detta beror på, tror jag, idrottslärares olika utbildning, där den ene utbildade sig för länge sedan och inte riktigt har utvecklat sitt ämne på det sätt som krävs för dagens läroplan. Den andre är ganska ny som lärare, hon är mer påläst och uppdaterad, förutom att hon även har läst andra ämnen. Kanske är det utifrån det hon också ser helt annorlunda på ämnet idrott och hälsa.

4.1 Resultatdiskussion

Syftet med studien var att ta reda på hur eleverna i årskurs fem och nio upplever sin friluftsbildning, utifrån den nya läroplanen Lgr 11 där friluftsliv fått ett större fokus. De frågor som jag sökte svar på i min studie var:

- Vad lär sig elever i friluftsliv?
- Hur lär det sig?
- Vad undervisas i friluftsliv?

Eftersom min VFU-skola har olika idrottslärare i årskurs 1-5 och 6-9 blev jag under studiens gång nyfiken på om undervisningen skiljer sig mellan lärarna.

Det man kan se i resultatet är att eleverna i årskurs fem är mycket väl förtrogna med vad de lär sig i friluftsliv. De kan redogöra för vad de lär sig och känner till vad som undervisas i friluftsliv, förutom att deras idrottslärare har en god ämnesdidaktisk kompetens – som jag ser det. Det är stora skillnader mellan idrottslärarna och det tolkar jag som beroende på idrottslärares personliga intresse, vilket också en elev uttrycker:

”IDL: J gillar friluftsliv så därför får vi göra mycket friluftsliv”.

Hur långt tillbaka i tiden idrottslärares utbildning ligger kan säkert också ha stor betydelse.

IDL: J har nyligen utbildat sig och har bara arbetat i några år, vilket troligtvis gör att hon är mer uppdaterad på momentet friluftsliv än IDL:C.

IDL:C som har en lång erfarenhet av idrottsläraryrket, anser att undervisningen i friluftsliv är begränsad på grund av tid och plats. Idrottspassen är på 50 minuter och enligt IDL:C hinner de inte med så mycket på den tiden. IDL:C tycker att det skogsområde där man utövar

friluftsliv är för litet, vilket kanske gör att hon väljer att förlägga undervisning i friluftsliv mer på friluftsdagar.

Eleverna i årskurs nio kan trots att de inte har haft så mycket friluftsliv under högstadiet ändå beskriva vad det lärt sig. Frågan är om det är gamla kunskaper från låg- och mellanstadiet som sitter i och att det är utifrån dessa erfarenheter de uttalar sig. De lärtillfällen eleverna ställer sig mest positiva till är de friluftsdagar när de får gå Sörmlandsleden.

IDL: C är inte unik på något vis. Forskning visar, till exempel den studie av Erik Backman (2004) som jag redan refererat till, att idrottslärare lägger lite tid på just friluftsliv. Enligt denna avsätts endast 9 % av idrottsundervisnings tiden på friluftsliv. En annan undersökning (Redelius, 2004), tar reda på vad eleverna tycker mest och minst om på idrottslektionerna. Där visar de sig att orientering är det moment som tillhör den kategorin som elever minst gillar inom ämnet idrott och hälsa.

Det som man kan se båda idrottslärarna utövar mest i friluftsupervisningen är aktiviteter som Kraepelin- Strid & Nilsson (2009) kallar naturmiljöaktivitet. Med det menas att man utför aktiviteter i naturen där själva aktiviteten är det viktigast. IDL: J undervisar till viss del i det som kallas friluftsliv och då med betoning på själva vistelsen i att vara i naturen.

Jag tycker att om man vill att eleverna ska lära sig och framförallt tycka om friluftsliv så ska man börja tidigt, redan i förskoleåldern. Då blir friluftsliv något naturligt och som lever med i vardagen. När sedan barnen blir skolbarn så ska skolan veta vad de har lärt sig innan och när eleverna senare går vidare till nästa stadium så ska det finnas vetskap om vilka kunskaper de har med sig i bagaget. Undervisningen i friluftsliv behöver inte bara undervisas av idrottslärare, det finns annan pedagogisk personal som också besitter den kompetensen.

Jag anser att min studie väl motsvarar syftet med frågeställningarna. Eftersom det skiljer sig mellan idrottslärares undervisning i friluftsliv så skulle jag vilja göra en uppföljning om några år för att se vad undervisningen i friluftsliv då innebär. Jag tänker mig att följande frågor då kunde vara intressanta att följa upp:

Kan man se effekterna av den nya läroplanen och hur idrottslärarna tolkar den när det gäller ämnet idrott och hälsa i allmänhet och undervisningen i friluftsliv i synnerhet? Vilka krav ställs på framtida idrottslärare och dess kunskaper?

Jag skulle också vilja ta reda på vad fler elever tycker om friluftsliv, med intervjuer både i fokusgrupp och enskilt. För att få en djupare förståelse för lärarens sätt att tolka och resonera kring friluftsliv så skulle jag även vilja intervjua lärarna, vilket på grund av tidsbrist inte fanns möjlighet att göra vid denna studie.

4.2 Metoddiskussion

Underlaget som samlats in för denna studie är inspelade intervjuer från fokusgrupperna och frågeställningar till idrottslärarna. Det fungerade bra att intervju fokusgrupperna, eleverna var duktiga på att låta alla komma till tals och kunde vänta på sin tur. För enkelhetens skull så bestämdes att jag skulle nicka till varje elev när det var dags för deras tur.

Det som var svårt och tog lång tid var transkriberingen och detta för att det är många som för ett samtal i stort sett samtidigt.

Jag tycker ändå att det var bäst att transkribera ordagrant för det som sagts sitter fortfarande kvar i minnet därför att man lyssnat till inspelningarna flera gånger.

När intervjuerna sedan skulle sammanställas var det viktigt att kunna värdera vad som var av värde för studien, vilket inte alltid var så lätt. Det hade varit lättare att föra stödanteckningar men många av de kloka svar som kom fram i intervjuerna kunde då ha fallit bort.

Om jag hade valt att göra frågeställningen i enkätform så skulle inte svaren bli lika djupa som vid en intervju. I intervjun har man tid på sig att snabbt ändra och lägga till, vilket inte upplevs lika enkelt när man ska anteckna.

Frågorna till idrottslärarna skulle ha blivit bättre och mer ingående om de hade ställs i en intervju och om de varit fler till antalet. Nu fanns inte tid till detta och mitt syfte var ju ändå att undersöka friluftsliv ur ett elevperspektiv.

Referenslista

Otryckta källor

Intervju med fokusgrupp åk 5 16/11 2012

Intervju med fokusgrupp åk 9 21/11 2012

Tryckta källor

Backman, Erik. (2004). Mellan nytta och nöje. Larsson, H & Redelius, K (Red.) *Frilufsliv i grundskolan*. Stockholm: Idrottshögskolan.

Friluftgruppen 1999:78. *Statens stöd till frilufsliv och främjandeorganisationer*. Stockholm: Kulturdepartementet.

Kraepelien-Strid, Eva & Nilsson, Johnny. 2009:10 *En studie av GIH-studenters erfarenhet av frilufsliv och naturmiljöaktiviteter före utbildning*. Stockholm: Gymnastik- och idrottshögskolan.

Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur AB.

Linde, Göran. (2006). *Det ska ni veta! En introduktion till läroplansteori*. Lund: Studentlitteratur AB.

Lundvall, Susanne. (2011) *Lärandet i friluftsliv*. Lundvall, S. (Red.) *Skolans Friluftsverksamhet i ett historiskt perspektiv*. Stockholm: Gymnastik och idrottshögskolan.

Nilsson, Johnny. (2007). *Friluftsliv- en begreppsproblematisering*. Larsson, H & Meckbach, Jane. (Red.) *Idrottsdidaktiska utmaningar* Stockholm: Liber AB.

Redelius, Karin. (2004). *Bäst och pest*. Larsson, H & Redelius, K. (Red.) *Mellan nytta och nöje*. Stockholm: Idrottshögskolan.

Sandell, Klas. (2011). Från naturliv till friluftsliv. Brügge, B. (Red.) *Frilufslivets pedagogik*. Stockholm: Liberförlag.

Sandell, Klas & Sörlin, Sverker (2008) Friluftshistoria. Sandell, S & Sörlin, S (Red.). *Naturen som ungdomsfostrare*. Stockholm: Carlsson

Skolverket (2011) *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*. Stockholm.

Sundberg, Marie & Öhman, Johan (2008) Friluftshistoria. Sandell, S & Sörlin, S (Red.). *Hälsa och livskvalitet*, Stockholm: Carlsson

Vetenskapsrådet (1990) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. ISBN:91-7307-008-4 Erlanders Gotab.

Elektroniska källor

<http://www.gnesta.se/barnutbildning/grundskola/frejaskolan69.4.4ebbd97114980f00678000281.html>

<http://www.gnesta.se/barnutbildning/grundskola/frejaskolanf5.4.4ebbd97114980f00678000442.html>

Till elever och vårdnadshavare i åk 9

Hej!

Jag heter Elisabeth Sundström och utbildar mig till lärare i idrott och hälsa på Gymnastik och idrottshögskolan i Stockholm. I min utbildning ingår ett forskningsuppdrag som kommer att handla om friluftsliv i skolan. Du som elev har slumpmässigt valts ut för en intervju till denna studie och jag hoppas att du vill ställa upp, samt ett medgivande från er vårdnadshavarna. Du som elev kommer att vara anonym och all data kommer endast att behandlas av mig som har tystnadsplikt, samt följer de forskningsetiska reglerna.

Om du eller ni vårdnadshavare inte vill att ert barn ska delta i studien, ber jag er att kontakta mig.

Tack på förhand!

Elisabeth Sundström

elisabeth.sundstrom@gnesta.se

073-649 26 46

Till elever och vårdnadshavare i åk 5

Hej!

Jag heter Elisabeth Sundström och utbildar mig till lärare i idrott och hälsa på Gymnastik och idrottshögskolan i Stockholm. I min utbildning ingår ett forskningsuppdrag som kommer att handla om friluftsliv i skolan. Du som elev har slumpmässigt valts ut för en intervju till denna studie och jag hoppas att du vill ställa upp, samt ett medgivande från er vårdnadshavarna.

Du som elev kommer att vara anonym och all data kommer endast att behandlas av mig som har tystnadsplikt, samt följer de forskningsetiska reglerna.

Om du eller ni vårdnadshavare inte vill att ert barn ska delta i studien, ber jag er att kontakta mig.

Tack på förhand!

Elisabeth Sundström

elisabeth.sundstrom@gnesta.se

073-649 26 46

Idrottslärare

Frågeställning

1. Vilken skola och under vilka år utbildade du dig till idrottslärare?
2. Har du andra ämnen än idrott och hälsa?
3. Hur ofta har du undervisning i friluftsliv?
4. Läsårsvis eller terminsvis? Antal lektioner?
5. Hur kan en lektion i friluftsliv se ut? Vad kan den ha för innehåll? Ge exempel!
6. Vilka möjligheter har ni som skola att bedriva friluftsliv?

Grovplanering årskurs 5 - HT12 och VT13

Period	Centralt innehåll	Lektionsinnehåll	Koppling till kursplanens syfte
V. 34-46	Friluftsliv och utevistelse.	<u>1. utelek:</u> - i olika miljöer - samarbetslekar <u>2. friluftsliv:</u> - allemansrätt, skyldigheter och rättigheter - stormkök - klädsel - vindskydd - eldstäder <u>3. orientering:</u> - kartkunskap - karttecken/symboler	- utvecklar allsidiga rörelseförmågor och intresse för att vara fysiskt aktiva och vistas i naturen. - få möta många olika slags aktiviteter. - ges förutsättningar för att utveckla goda levnadsvanor - ges kunskaper om hur fysisk aktivitet förhåller sig till psykiskt och fysiskt välbefinnande. - utveckla kunskaper om begrepp som beskriver fysiska aktiviteter. - Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla sin samarbetsförmåga och respekt för andra. - skapa förutsättningar för alla elever att under hela sin skoltid kontinuerligt delta i skolans fysiska aktiviteter. - utveckla förmågan att vistas i utemiljöer och naturen under olika årstider och få förståelse för värdet av ett aktivt friluftsliv. - eleverna utvecklar kunskaper om risker och säkerhetsfaktorer i samband med fysiska aktiviteter.
V. 47-51	Rörelse - sammansatta grundformer	- parkour - redskapsbanor - gymnastiska grundformer; stationer - satsbräda och plint	- utvecklar allsidiga rörelseförmågor och intresse för att vara fysiskt aktiva. - få möta många olika slags aktiviteter. - Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla sin samarbetsförmåga och respekt för andra. - skapa förutsättningar för alla elever att under hela sin skoltid kontinuerligt delta i skolans fysiska aktiviteter - utvecklar en god kroppsuppfattning och tilltro till sin egen fysiska förmåga.

Period	Moment	Lektionsinnehåll	Koppling till syfte
V. 10-13	Rörelse - idrottsliga grundformer och målspel.	- bollekar med kasta och fånga - handboll - innebandy - teori kring uppvärmning	- utvecklar allsidiga rörelseförmågor och intresse för att vara fysiskt aktiva. - få möta många olika slags aktiviteter. - genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla sin samarbetsförmåga och respekt för andra. - skapa förutsättningar för alla elever att under hela sin skoltid kontinuerligt delta i skolans fysiska aktiviteter. - utvecklar en god kroppsuppfattning och tilltro till sin egen fysiska förmåga.
V. 14	Hälsa och livsstil	- olika träningsformer: styrketräning	
	Friluftsliv och utevistelse	- vinterlekar i olika utemiljöer	- utvecklar allsidiga rörelseförmågor och intresse för att vara fysiskt aktiva och vistas i naturen. - få möta många olika slags aktiviteter. - ges förutsättningar för att utveckla goda levnadsvanor - ges kunskaper om hur fysisk aktivitet förhåller sig till psykiskt och fysiskt välbefinnande. - utveckla kunskaper om begrepp som beskriver fysiska aktiviteter. - Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla sin samarbetsförmåga och respekt för andra. - skapa förutsättningar för alla elever att under hela sin skoltid kontinuerligt delta i skolans fysiska aktiviteter. - utveckla förmågan att vistas i utemiljöer och naturen under olika årstider och få förståelse för värdet av ett aktivt friluftsliv. - eleverna utvecklar kunskaper om risker och säkerhetsfaktorer i samband med fysiska aktiviteter.
V. 2-5	Rörelse - Dans och rörelse till musik.	- takt och rytm - taktpromenader - danslekar - modern form - kulturell form - expressiv form - motionsform - enkel pardans	- utvecklar allsidiga rörelseförmågor och intresse för att vara fysiskt aktiva. - Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla sin samarbetsförmåga och respekt för andra. - skapa förutsättningar för alla elever att under hela sin skoltid kontinuerligt delta i skolans fysiska aktiviteter. - utvecklar en god kroppsuppfattning och tilltro till sin egen fysiska förmåga.
V.	Hälsa och livsstil	- konditionsträning - styrketräning - teori kring hälsa, mat och kost	- utvecklar allsidiga rörelseförmågor och intresse för att vara fysiskt aktiva. - få möta många olika slags aktiviteter. - ges möjlighet att utveckla kunskaper om vad som påverkar den fysiska förmågan och hur man kan påverka sin hälsa genom hela livet. - ges förutsättningar för att utveckla goda levnadsvanor. - ges kunskaper om hur fysisk aktivitet förhåller sig till psykiskt och fysiskt välbefinnande. - ge eleverna möjlighet att utveckla kunskaper i att planera, genomföra och värdera olika rörelseaktiviteter. - utveckla kunskaper om begrepp som beskriver fysiska aktiviteter. - ges förutsättningar att ta ställning i frågor som rör hälsa, mat och livsstil

Intervju med fokusgrupp - åk 5

Frågeställning

1. Vad tycker du **är** friluftsliv?

2. Håller ni på med friluftsliv på er fritid? Vad?

Tillsammans med någon? Ensam/familjen?

3. Hur ofta har ni friluftsliv på idrotten?

4. Vad tycker ni om friluftsliv i skolan?

Är det roligt eller tråkigt? Vad är roligt? Vad är tråkigt?

5. Vad får ni göra på lektionerna, när ni har friluftsliv?

Kan ni beskriv hur en friluftslektions kan se ut?

6. Vad har ni lärt er om friluftsliv? Och varför, tror ni?

7. Kan er idrottslärare friluftsliv? Har hon kunskap om friluftsliv? Hur kan ni se det?

8. Vad är det bästa ni har lärt er om friluftsliv?

Intervju med fokusgrupp – åk 9

Frågeställning

1. Vad tycker du **är** friluftsliv?
2. Utövar ni friluftsliv på fritiden?

Ensam eller med andra? Vilka?
3. Hur ofta har ni friluftsliv på idrotten?
4. Vad tycker ni om friluftsliv? Finns det något som upplevs tråkigt eller roligt?

Vad i så fall?
5. Vad får ni göra på lektionerna, när ni har friluftsliv? Kan ni beskriva hur ett friluftslivs lektion kan se ut?
6. Vad har ni lärt er om friluftsliv? Och varför, tror ni?
7. Tycker ni att er idrottslärare har tillräckliga kunskaper om friluftsliv?
Hur syns det i undervisningen?
Kan ni se det?
8. Vad är det bästa ni har lärt er om friluftsliv under dessa nio år i grundskolan?
9. Är det viktigt att ha kunskaper om friluftsliv? Varför i så fall?

